

ULEPSZANIE MORALNE CZŁOWIEKA

PERSPEKTYWA FILOZOFICZNA

Redakcja

Piotr Duchliński

Grzegorz Hołub

WYDAWNICTWO NAUKOWE
AKADEMII IGNATIANUM W KRAKOWIE

KRAKÓW 2019

© Akademia Ignatianum w Krakowie, 2019

Publikacja została sfinansowana ze środków przeznaczonych na działalność statutową
Wydziału Filozoficznego Akademii Ignatianum w Krakowie
oraz przez Katedrę Bioetyki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie

Recenzenci

Ks. dr hab. Jacek Grzybowski, prof. UKSW
Ks. prof. dr hab. Ryszard Moń

Redakcja

Klaudia Bień

Projekt okładki i stron tytułowych
PHOTO DESIGN – Lesław Sławiński

Typografia i łamanie

Piotr Druciarek

ISBN 978-83-7614-431-3

Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie

ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

tel. 12 39 99 620

wydawnictwo@ignatianum.edu.pl

<http://wydawnictwo.ignatianum.edu.pl>

Dystrybucja: Wydawnictwo WAM

tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

Spis treści

Piotr Duchliński, Ks. Grzegorz Hołub	
Wprowadzenie	9
Ewa Podrez	
Źródła i cele ulepszania człowieka – idea i program	25
Agnieszka Lekka-Kowalik	
Ulepszanie moralne środkami technonauki – <i>contradictio in adiecto</i>?	55
Jacek Jaśtał	
Etyka dla postczłowieka. Filozofia praktyczna w czasach przemian cywilizacyjnych	73
Maria Nowacka	
Transhumanistyczny sens prawa dziecka do otwartej przyszłości	93
Jerzy Kopania	
Projekt udoskonalenia człowieka w świetle relacyjnej koncepcji osoby	121
Teresa Grabińska	
Czy transczłowiekowi potrzebna jest etyka? Perspektywa filozofii Tomasa Hobbesa	155
Tadeusz Biesaga SDB	
Ulepszanie biologiczne i techniczne człowieka a doskonalenie moralne	175

Ks. Grzegorz Hołub	
Koncepcja godności jednostki w dyskusji o ulepszeniu moralnym	193
Maciej Manikowski	
Moralne doskonalenie człowieka w świetle koncepcji osoby	209
Anna Bugajska	
Ulepszanie moralne a zmiana klimatyczna	241
Ks. Tomasz Kraj	
Ulepszanie moralne a prawda o człowieku	269
Jarosław Kucharski	
Arystotelesowski argument na rzecz ulepszania człowieka	285
Piotr Aszyk SJ	
Doskonałość na skróty	301
Noty o autorach	317
Indeks osób	325

Table of Contents

Piotr Duchliński, Rev. Grzegorz Hołub	
Introduction	17
Ewa Podrez	
Sources and Goals of Human Enhancement – Idea and Program	25
Agnieszka Lekka-Kowalik	
Moral Enhancement by Technoscience – <i>Contradictio in adiecto?</i>	55
Jacek Jaśtał	
Ethics for Posthuman: Practical Philosophy in Times of Civilization Change	73
Maria Nowacka	
Transhumanist Meaning of the Right of the Child to an Open Future	93
Jerzy Kopania	
Human Enhancement Project in the Light of the Relational Concept of the Person	121
Teresa Grabińska	
Is the Ethics Necessary for Transhuman? Perspective of the Philosophy of Thomas Hobbes	155

Tadeusz Biesaga SDB	
Biological and Technical Enhancement of Man vs. Moral Improvement	175
Rev. Grzegorz Hołub	
The Concept of Human Dignity in the Discussion on Moral Enhancement	193
Maciej Manikowski	
Moral Improvement of Man in the Light of the Concept of the Person	209
Rev. Tomasz Kraj	
Moral Enhancement vs. Truth About Man	241
Anna Bugajska	
Moral Enhancement and Climate Change	269
Jarosław Kucharski	
Aristotle's Argument in Favor of the Enhancement of Man	285
Piotr Aszyk SJ	
Perfection Achieved by Cutting Corners	301
Notes on the Authors	317
Name Index	325

PIOTR DUCHLIŃSKI

Akademia Ignatianum w Krakowie

KS. GRZEGORZ HOŁUB

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wprowadzenie

Problematyka ulepszania człowieka jest tak długa, jak długa jest jego historia. Pierwsze pomysły dotyczące tego, w jaki sposób można ulepszyć kondycję ludzką, pojawiły się na gruncie mitologii i religii, następnie w filozofii, a w czasach nam współczesnych również w nauce, czemu sprzyja szybki rozwój zaawansowanych metod biotechnologicznych. Mitologia i religia stawiały człowiekowi za wzór niemal doskonałe postacie różnych herosów, bogów oraz świętych, którzy wykazywali się heroizmem cnót. Twórcy tych ideałów nie zawsze brali pod uwagę kondycję i uwarunkowania historyczne, w jakich żyli ludzie. Filozofia z kolei odwoływała się do racjonalnych argumentów i wskazywała, że dzięki wysiłkowi i pracy człowiek może przezwyciężyć ograniczenia

swojej natury, zdobywając cnotę, kształtując swój charakter itp. Natomiast nauka i technika dostarczyły możliwości ingerowania w naturę już na poziomie najbardziej podstawowym, czyli molekularnym.

Ta potrzeba nieustannego ulepszania wynikała z tego, że poznając swoją naturę, człowiek stale odkrywał w niej różne niedoskonałości, z którymi się zmagał i którym starał się zaradzić. Można powiedzieć, że u podstaw ulepszania stoi doświadczenie braków ludzkiej natury. Aby te braki wskazać, nie trzeba żadnej wyszukanej teorii, albowiem każdy człowiek spontanicznie, bazując na naturalnym poznaniu zdroworozsądkowym, odkrywa je i stara się je wyeliminować za pomocą własnych dyspozycji. Jak powiedzieliśmy, sposoby ulepszania człowieka ulegały zmianom wraz z kolejnymi epokami historycznymi i kulturowymi, na co miały wpływ coraz to nowsze odkrycia naukowe i techniczne. Od niepamiętnych czasów człowiek starał się przekroczyć naturalne ograniczenia swojej kondycji, a co więcej – właśnie w tych działaniach widział cel i sens swojej egzystencji.

W ramach paradygmatu transhumanistycznego toczy się obecnie dyskusja nad możliwościami ulepszania moralnego człowieka. Od razu zaznaczmy, że problemu tego nie wymyślili transhumaniści. Oni go tylko w określony sposób zradycalizowali, podnosząc do rangi podstawowego celu określającego przyszłą egzystencję człowieka. Ogólnie rzecz ujmując, jest to problem bardzo stary, wszak korzeniami sięga już starożytności, w której to na gruncie filozofii pojawiły się pierwsze modele teoretyczno-praktyczne integralnego ulepszania człowieka. To właśnie starożytni dostrzegli, że człowiek – jeśli chce być dobrym obywatelem spełniającym odpowiedzialnie obowiązki wobec swojego *polis* – powinien reprezentować pewne standardy moralne. Moralność indywidualna była integralnie powiązana ze służbą publiczną. Dlatego tak dużą rolę Grecy przywiązywali do *paidei*, czyli do

określonego zbioru praktyk moralno-wychowawczych, których zadaniem było ukształtowanie właściwego charakteru człowieka.

Uzyskanie specyficznego charakteru moralnego było nawet czymś w rodzaju imperatywu, któremu podporządkowane było życie społeczne w starożytnej Grecji. Grecy filozofowie wierzyli, że człowiek mocą naturalnych zdolności kognitywnych może pokonywać ograniczenia swojej natury, może uzupełniać jej braki, co jednak wiąże się z wysiłkiem i pracą, gdyż nikt nie rodzi się moralnie ulepszony, a co najwyżej ma predyspozycje do bycia moralnie prawym obywatelem swojego *polis*. Stąd też tyle różnych ideałów mędrca i modeli życia praktycznego, które powstawały w starożytnej Grecji. Miały one na celu ulepszenie charakteru człowieka, uczynienie go jednostką bardziej szczęśliwą w warunkach ziemskiej egzystencji. Uważano bowiem, że człowiek może ulepszyć się tu i teraz w warunkach świata realnego, a nie gdzieś w bliżej nieokreślonej przyszłości, przy czym ulepszenie to nie może dokonać się kosztem integralności i tożsamości jego natury. Można by nawet powiedzieć, że Grecy stworzyli coś w rodzaju paradygmatu ulepszania człowieka, który w następnych epokach historycznych był na różne sposoby rozwijany i modyfikowany, nie zawsze zgodnie z realistycznymi potrzebami i oczekiwaniami człowieka. W sposób szczególny wpływ na modyfikację owego paradygmatu miał nowożytny rozwój nauk empirycznych, które pokazały nowe możliwości ulepszania człowieka za pomocą narzędzi techniki.

Współcześnie stale dostrzega się potrzebę ulepszania moralnego człowieka. Wiek XX dostarczył oczywistych świadectw, że człowiek potrafi być bestią, która niszczy i zabija inne niewinne istoty. Ogrom zła i cierpienia wyrządzonego ludziom przez innych ludzi zawsze był impulsem do formułowania mniej lub bardziej wzniosłych i patetycznych manifestów wzywających do koniecznego ulepszania człowieka. Wielu współczesnych

transhumanistów dostrzega, że człowiek jako produkt ewolucji kosmologicznej i biologicznej jest w swojej naturze wielorako ograniczony. W sferze moralnej te ograniczenia są bardzo wyraźne i również dotkliwe, jeśli wziąć pod uwagę skutki społeczne ludzkiej nienawiści, agresji, braku empatii i postaw altruistycznych. Biologiczna ewolucja nie zniwelowała tej agresji i niepohamowanego brania odwetu na innych członkach naszego gatunku. W konsekwencji przyczyniło się to do obniżenia poczucia naszego bezpieczeństwa, zerwania relacji społecznych, osłabienia kapitału społecznego w miejscu pracy itp. Słabością ewolucji biologicznej jest to, że nie daje ona żadnych możliwości na ulepszenie stanu faktycznego. A tam gdzie biologia ujawnia swoje granice, mogą one być przekroczone przez technikę, która jest kolejnym krokiem na drodze ewolucji *homo sapiens* do pełniejszego człowieczeństwa uwolnionego od niedoskonałości biologicznych.

W związku z tym wśród transhumanistów stale pojawiają się apele i zachęty do podejmowania prób ulepszenia moralnej natury człowieka. W ulepszeniu tym doniosłą rolę odgrywa współczesna technonauka, która dostarcza ogromnych możliwości technicznych nie tylko pomagających nam okiełznać świat przyrody, ale także mogących wydatnie przyczynić się do naprawy ludzkiej natury. Transhumaniści bowiem uważają, że ewolucja biologiczna wygenerowała jedynie niedoskonałą formę *homo sapiens*, która stale domaga się ulepszenia środkami oferowanymi przez technonaukę. Rozwój współczesnej biotechnologii oferuje nam takie możliwości, o jakich nawet nie śniło się naszym przodkom. Nie mając ich do dyspozycji, zalecali tylko naturalne metody ulepszenia moralnego ograniczone do mniej lub bardziej wyrafinowanych praktyk perswazyjno-wychowawczych. Te jednak nie miały aż tak dużego wpływu na niedoskonałą naturę. Tymczasem technonauka ze swoim instrumentarium

oferuje możliwości nie tylko powierzchniowego oddziaływania na naturę, ale umożliwia także oddziaływanie głębokie, które sięgając zmian genetycznych, może prowadzić do określonych i pożądaných zmian w naturze ludzkiej. Transhumaniści wierzą, że ingerując w naturę w sposób wyrafinowany, można powodować w niej określone zmiany, dzięki którym w bliżej nieokreślonej przyszłości powstanie społeczeństwo nowych postludzi, udoskonalanych moralnie pod każdym względem. To postspołeczeństwo ma być nowym modelem funkcjonowania człowieka wyzwolonego z biologicznych i psychicznych niedoskonałości właściwych dla biologicznej natury.

W obecnym tomie dotyczącym problematyki ulepszania człowieka koncentrujemy się na ulepszaniu moralnym. W sposób szczególny uwagę poświęcamy filozoficznym aspektom ulepszania moralnego. Choć problematyka ta jest mocno uwikłana w różne konteksty interdyscyplinarne, to jednak można zrekonstruować pewne wspólne wszystkim zwolennikom transhumanizmu idee filozoficzne, które napędzają różne wizje ulepszania moralnego. Uważamy bowiem, że spór o ulepszanie moralne jest klasycznym sporem filozoficznym, którego nie można ostatecznie rozstrzygnąć argumentami empirycznymi. Dlatego też przedstawione analizy mają charakter konceptualny, a niekiedy nawet mocno spekulatywny.

Wszystkie teksty zamieszczone w niniejszym tomie są po pierwsze próbą zrozumienia fenomenu ulepszania moralnego głószonego przez różnych zwolenników transhumanizmu, po drugie – próbą krytycznego przyjrzenia się ich propozycjom. Chcemy zrozumieć propozycje lansowane przez transhumanizm, gdyż uważamy, że nurt ten ma wpływ na mentalne i kulturowe przemiany naszych czasów. W dużej mierze szereg zamieszczonych w tomie studiów koncentruje się na odsłonięciu tzw. antropologicznych założeń, na których opierają się transhumanistyczne

pomysły dotyczące ulepszania moralnego. Trzeba bowiem pamiętać, że wszelkie imperatywy nakazujące ulepszenie moralne człowieka uwarunkowane są określoną antropologią, czyli filozoficzną lub pozafilozoficzną koncepcją człowieka. Każda etyka opiera się bowiem na jakiejś antropologii, a ta ostatecznie wyrasta z jakiejś wizji rzeczywistości, którą opracowuje teoria bytu. W kilkunastu studiach właśnie te wątki antropologiczne są bardzo mocno wyeksponowane. Nawet jeśli sami transhumaniści wprost nie odsłaniają zakładanej antropologii, to jednak uważna lektura ich propozycji teoretycznych taką antropologię ujawnia. Jest to antropologia naturalistyczna, której tezą jest to, że człowiek jest pewną wiązką funkcjonalnych własności, które można ulepszać według różnych apriorycznych kryteriów.

Książka, którą oddajemy do rąk polskiego czytelnika, kontynuuje dyskusje nad transhumanizmem i biokonserwatyzyzmem zawarte w poprzedniej pracy *Ulepszanie człowieka – perspektywa filozoficzna*. Od razu zastrzegamy, że w pracy zostały poruszone tylko wybrane zagadnienia z bardzo bogatej puli problemowej dotyczącej ulepszania moralnego. Zdecydowały o tym przede wszystkim preferencje badawcze autorów. Nie ukrywamy, że niniejsza praca jest głosem krytycznym we współczesnej debacie dotyczącej wartości poznawczej transhumanizmu. Zasadniczo stanowisko redaktorów, jak również poszczególnych autorów, mieści się w obrębie szeroko rozumianej filozofii klasycznej otwartej na zdobycze filozofii współczesnej i nauk empirycznych. Można by je też podciągnąć pod stanowisko biokonserwatywne. Jest ono krytyczne, gdyż uważamy, że szereg postulatów dotyczących ulepszania moralnego człowieka, głoszonych przez prominentnych transhumanistów, zahacza o *science fiction* i nie ma nic wspólnego z faktycznym rozwojem nauki i możliwościami technologicznymi. Pewne projekty i przewidywania są formułowane po prostu na wyrost, dominuje w nich fantazja nad

zdrowym rozsądkiem i emocjonalny entuzjazm nad krytyczną oceną możliwości technonauki. Nie jest to jednak krytyka radykalna, która w całości kwestionowałaby dorobek transhumanistów. Sam postulat ulepszenia moralnego człowieka, głoszony przez transhumanistów, jest bowiem ze wszech miar słuszny, wątpliwe są tylko narzędzia i metody działania, za pomocą których chcą go oni urzeczywistnić. Dlatego też sam postulat podlega moralnej ocenie ze względu na godziwość zastosowanych środków. W naszym przekonaniu środki te są moralnie wątpliwe dlatego, że mogą doprowadzić do zniszczenia integralności i tożsamości ontologicznej natury ludzkiej.

Niniejsza monografia nie zamyka naszych prób zrozumienia i krytycznego przedyskutowania wyzwań, jakie stawia przed nami transhumanizm. Prognozujemy dalsze badania nad transhumanizmem i różnymi problemami, które on tworzy. Na zakończenie chcemy podkreślić, że wokół tej problematyki ukonstytuowała się przez dwoma laty grupa badawcza osób, które uważny czytelnik po zapoznaniu się z poprzednią i aktualną książką będzie mógł bez żadnego problemu zidentyfikować. Pochodzą one z różnych środowisk akademickich w Polsce. Reprezentują różne paradygmaty i style filozofowania, nie zawsze dające się ze sobą łatwo zharmonizować. Ale łączy je jedno: bezkompromisowa próba zrozumienia fenomenu transhumanizmu i przeprowadzenia jego wyważonej krytycznej oceny. Wyrażamy zadowolenie, że problematyka ta zintegrowała wokół siebie pewne środowiska naukowo-badawcze, którym leży na sercu troska o kształt współczesnej kultury i humanizmu, coraz bardziej zagrożonych przez różne utopie i ideologie, których zwolennicy chcą zapewnić człowiekowi raj na ziemi.

PIOTR DUCHLIŃSKI

Jesuit University Ignatianum in Krakow

REV. GRZEGORZ HOŁUB

Pontifical University of John Paul II in Krakow

Introduction

The issue of improving the man is as long as the man's history. The first ideas concerning the improvement of human condition appeared in mythology, then in religion, philosophy, and – in our times – in science, which is facilitated by the prompt development of advanced biotechnologies. Mythology and religion encouraged the man to imitate perfect figures of various heroes, gods, and saints, who proved the heroism of their virtues. Those ideals not always took into account the condition and historical circumstances in which the man lived. Philosophy, in turn, referred to rational arguments, indicating that due to the effort and work the man may overcome the limitations of his nature, achieving virtue, shaping his character, etc. And science and

technology made it possible to interfere in nature at the most basic, i.e. molecular level.

Such need for the constant improvement resulted from the fact that, while learning about his own nature, the man discovered various kinds of imperfection, with which he incessantly struggles and wishes to eliminate. We may say that improvement is based on experiencing the lacks of human nature. We do not need any sophisticated theories to indicate such lacks, as each man, spontaneously, on the basis of the common-sense cognition, discovers and tries to reduce those shortages using his own dispositions. As we have already said, the ways to improve the man changed in particular historical periods, which was influenced by new scientific and technological discoveries. Not only has the man tried to overcome the natural limitations of his condition from the very beginning, but he has also found the meaning and aim of his existence in such actions.

Within the humanistic paradigm, the philosophers are discussing the opportunities related to the moral improvement of the man. From the start, we wish to emphasize that this problem has not been invented by transhumanists. They only made it radical in a specific manner, giving it the meaning of the basic objective determining the future existence of the man. In general, this issue is very old, as its roots reach ancient times when, in philosophy, the first theoretical-practical models of the integral improvement of the man appeared. It is the ancient people who noticed that the person – if he/she wants to be a good citizen who properly fulfils their obligations towards their *polis* – should represent certain moral standards. Individual morality was integrally connected with social service. That is why, the Greeks paid such attention to *Paideia*, i.e. a specific collection of moral and educational practices which were to shape the man's proper character.

The obtainment of a specific moral character of a person was even a kind of an imperative to which social life in ancient Greece was subject. Greek philosophers believed that the man, due to his natural cognitive skills, may overcome the limitations of his nature and complete its shortages, which, however, is connected with effort and work because no one is born morally perfect. Rather, when a person is born, they possess certain predispositions to be a morally righteous citizen of their *polis*. That is why, in ancient Greece there were so many ideals of a sage and so many models of practical life. Their aim was to improve the man's character; making the individual happier in the conditions of the earthly existence. It is because the ancient people believed that the man can be made better here and now, in the real world, and not in a quite unspecified future. However, such improvement could not affect the integrity and identity of the person's nature. We can even say that the Greeks created a kind of a paradigm of the man's improvement, which, in the next historical ages, was developed and modified in different manners, not always consistent with the actual needs and expectations of people. The modern development of empirical sciences had a particularly strong influence on its modification, as such sciences offered new possibilities of improving the man through the tools of technology.

At the moment, we can still notice the need for the man's moral improvement. The 20th century proved that the man can be a beast which destroys and kills innocent beings. Huge evil and harm which people did to other people have always been the impulse to formulate more or less elevated and pompous manifestos calling for the necessary improvement of the man. A lot of contemporary transhumanists have noticed that the man, as the product of the cosmological and biological evolution, is limited in many aspects of his nature. In the sphere of morality,

such limitations are very clear and serious is we take into account the social consequences of human hatred, aggression, lack of empathy and altruistic attitudes. The biological evolution has not eliminated that aggression and irresistible desire for revenge on other members of our species. All of this resulted in reducing our sense of security, breaking social relations, weakening the social capital in the place of work, etc. A weakness of the biological evolution is the fact that it does not give us any opportunities to improve the actual status. And where biology reveals its borders, they can be transgressed by technology which is another step on the path of the *homo sapiens*' evolution towards fuller humanity, free from biological imperfections.

Therefore, transhumanists constantly encourage us to try to make the moral nature of the man better. Such improvement may be enhanced by the contemporary technology and science which provides great technical opportunities. Not only do they help us tame the world of nature, but they may significantly help in improving the man. It is because transhumanists believe that the biological evolution generated only an imperfect form of *homo sapiens* which needs to be improved by the means offered by technology and science. The development of the contemporary technology offers possibilities our ancestors could not even dream about. Without such opportunities, past generations only reached for natural methods of moral improvement limited to more or less refined persuasive and educational practices. However, such actions did not influence the imperfect human nature much. Technology and science, with their multitude of tools, is not only able to influence nature at the surface, but it can affect it deeply, as genetic changes may lead to specific and desired changes in human nature. Transhumanists believe that – due to the application of various refined interferences in nature – we may evoke certain changes due to which, in future, the society

of new, morally perfect post-people shall appear. Such a post-society shall be a new model of functioning for the man free from biological and psychological imperfections characteristic of his biological nature.

In this volume, related to the improvement of a human being, we are focusing on moral improvement, with special emphasis on its philosophical aspects. Although such issues are strongly connected with different interdisciplinary contexts, it is possible for us to reconstruct certain philosophical ideas that are common to all transhumanists and stimulate different visions of moral improvement. It is because we think that the dispute concerning moral improvement is a classical philosophical dispute which cannot be definitely solved using empirical arguments. That is why, the analyses we presented are of conceptual, and sometimes even of strongly speculative nature.

All the texts included in this volume are, first of all, the attempt to understand the phenomenon of moral improvement promoted by those who advocate transhumanism. Second, they are the attempt to look at their suggestions in a critical manner. We want to understand transhumanistic suggestions because we believe that this trend influences mental and cultural changes of our times. To a large extent, several studies included in the volume focus on revealing the so-called anthropological assumptions on which transhumanistic ideas on moral improvement are based. It is because we have to remember that all the imperatives demanding the man's moral improvement depend on a certain anthropology, i.e. a philosophical or non-philosophical concept of a human being. It is because each ethics is based on a specific anthropology which is rooted in a certain vision of reality included in a theory of being. In more than a dozen studies, such anthropological motifs are very clearly exposed. Even if transhumanists themselves do not reveal the assumed

anthropology directly, careful reading of their theoretical suggestions reveals such anthropology. It is a naturalistic anthropology which assumes that the man is a bunch of functional properties that may be improved according to different *a priori* criteria.

The book we present to the Polish reader continues the discussions on transhumanism and bioconservatism included in the previous work: *Improving the Man: A Philosophical Perspective*. At the very beginning, we wish to emphasize that only selected issues from a very wide range of problems concerning moral improvement were discussed in the book. The issues were mainly determined by the research preferences of the authors. We admit that this work is a critical voice in the contemporary debate related to the cognitive value of transhumanism. Basically, the approach of the editors, as well as particular authors, is placed within the context of broadly understood classical philosophy open to the achievements of the contemporary philosophy and empirical sciences. Also, their attitude can be specified as bio-conservative. It is critical because we believe that a lot of postulates of outstanding transhumanists, related to the man's moral improvement, sound like science fiction and have nothing to do with the actual development of science and technological possibilities. Some projects and predictions are simply exaggerated, as their authors' fantasy dominates common sense, and their emotional enthusiasm dominates the critical evaluation of the possibilities of technology and science. However, our criticism is not radical, as it does not question the transhumanists' ideas completely. The very concept of the man's moral improvement, proclaimed by transhumanists, is absolutely right, but the tools and methods with which they want to carry out such improvement are questionable. That is why, the concept itself is subject to moral evaluation in terms of the righteousness of the applied means. In our opinion, such means are morally questionable

because they may lead to the destruction of integrity and identity of the ontological human nature.

This monograph does not close our attempts to understand and critically discuss the challenges of transhumanism. We believe we shall continue the research on transhumanism and various problems it generates. Finally, we wish to emphasize that two years ago a research group of scientists was gathered around such issues. An attentive reader shall easily identify those people after reading this and the previous book on this subject. Those scholars come from different Polish universities. They represent various paradigms and styles of philosophizing, which do not always easily match one another. However, what they have in common is an uncompromising attempt to understand the phenomenon of transhumanism, and to evaluate it in an objective and critical manner. We are happy to see that the analysis of such issues resulted in the integration of some scientific and research environments which care for the contemporary culture and humanism threatened by different utopias and ideologies that want to make the world a paradise for the man.